

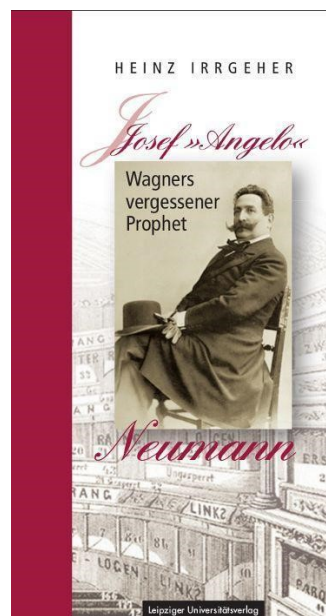
Wagnervaria: boeken, aerosolen en een lang verwacht debuut

Minze bij de Weg

Angelo Neumann bracht Europa aan de Ring

Angelo Neumann (1838-1910) is van groot belang geweest voor het bekendmaken van de opera's van Richard Wagner. Aanvankelijk was hij zanger. Als bariton zong hij aan belangrijke Europese operahuizen. Van 1862 tot 1876 zong hij bij de Weense Keizerlijke Opera. In 1876 maakte hij de overstap naar theaterdirecteur. Hij werd de leider van de opera in Leipzig. Als zanger had hij de opera's van Wagner al leren kennen en in Leipzig gaf hij dit werk een vooraanstaande plaats. Hij begon zijn functie met een productie van *Lohengrin* en in 1878 zorgde hij ervoor dat de eerste volledige uitvoering van Wagners *Ring* na de wereldpremière in Bayreuth in Leipzig plaatsvond.

Neumann bleef in Leipzig tot 1882 en richtte toen een reizend operagezelschap op. Hij was erin geslaagd de originele decors en kostuums van de wereldpremière op de kop te tikken en zette een Europese tournee op waarin de complete *Ring* werd opgevoerd. Het kwam uiteindelijk tot 135 Ringuitvoeringen en 58 Wagnerconcerten. Het gezelschap van Neumann deed ook Nederland aan. Op 2, 3, 5 en 6 januari 1883 vond in het Paleis voor Volksvlijt in Amsterdam de eerste volledige uitvoering van *Der Ring des Nibelungen* plaats. Tussendoor en daarna werden er Wagner-concerten in andere Nederlandse plaatsen gegeven. Na het rondreizende Wagnertheater vertrok Neumann naar Praag waar hij van 1885 tot 1910 operadirecteur was, eerst van het Ständetheater, daarna van de nieuwe Neues Deutsches Theater. Onlangs is een biografie van Angelo Neumann verschenen. Naast zijn leven wordt daarin ook de ontwikkeling van Leipzig als operastad uitvoerig beschreven. Voor liefhebbers van de operacultuur aan het eind van de negentiende eeuw.

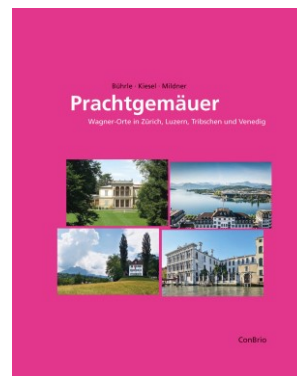

Heinz Irrgeher: Josef "Angelo" Neumann – Wagners vergessener Prophet. Leipziger Universitätsverlag. 271 blz. ISBN 978-3-96023-334-3. Prijs € 22.00.

Woonhuizen van Wagner

Zoals bekend was Richard Wagner niet erg honkvast. Hij verkaste nogal eens en had zeker in zijn latere periode een voorliefde voor niet onaardige pandjes. Een deel van zijn woningen is onlangs vastgelegd in het kloeke boekwerk *Prachtgemäuer*.

In 288 pagina's van flink formaat tonen de auteurs de verblijven van Wagner in Zürich, Luzern, Tribtschen en Venetië. De woningen worden getoond zoals ze er vroeger uitzagen en zoals ze nu zijn. Ook ontbreken foto's uit de omgeving niet. Daarnaast bevat het boek enkele geschreven bijdragen waaronder een bewerkte versie van de lezing die Nike Wagner in 2013 hield ter gelegenheid van de tweehonderdste geboortedag van haar overgrootvader.

Christian Bühle, Markus Kiesel, Joachim Mildner: Prachtgemäuer. ConBrio. 288 blz. ISBN 978-3-940768-89-6

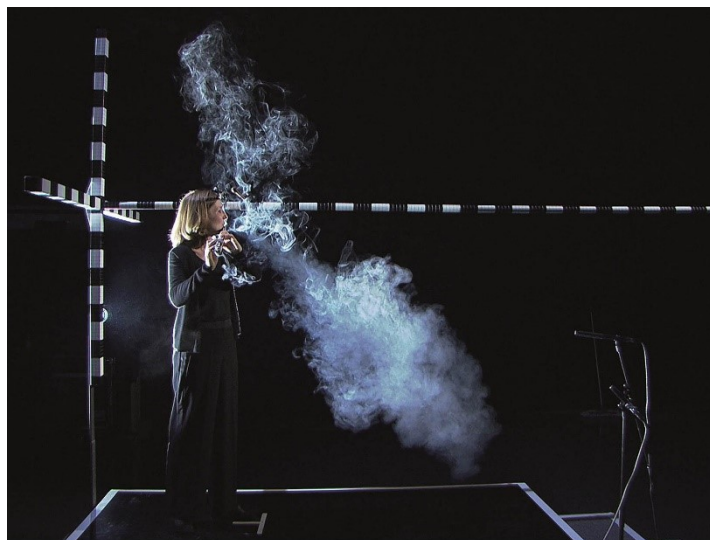
Aerosolen

Een goed functionerend orkest en koor zijn cruciaal voor het uitvoeren van opera's. Maar ja, in coronatijd is dichtbij elkaar zitten uit den boze en als roepen en schreeuwen al voor voetbalsupporters verboden is, hoe moet het dan met koorzangers? Om dat na te gaan hebben de LMU Klinikum in München en de universiteit van Erlangen in samenwerking met het koor en orkest van de Bayerische Rundfunk een onderzoek uitgevoerd. De eerste samenvattingen zijn intussen gepubliceerd.

Uit het orkest deden trompetten, klarinetten en dwarsfluiten aan het onderzoek mee. In de studio van de Bayerische Rundfunk werd een proefopstelling gebouwd waar metingen werden gedaan. Er werd materiaal uit E-sigaretten gebruikt om de uitstoot van aerosolen zichtbaar en meetbaar te maken. De belangrijkste uitkomst was dat de musici tot de collega's voor hen een grotere afstand moeten bewaren dan tot de collega's opzij. Dat klinkt niet verrassend. Opmerkelijk is echter wel het verschil tussen de instrumenten. Klarinetten en trompetten blijken gelijk op te gaan. De aerosolenwolk reikt gemiddeld tot 90 centimeter met uitschieters tot anderhalve meter. Daarom vinden de onderzoekers een onderlinge afstand van twee meter zinvol.

Heel anders ligt het met de dwarsfluit. Hier reikt de uitstraling van de lucht over het mondstuk soms wel tot twee meter. Voor een veilige afstand raden de onderzoekers daarom in dat geval drie meter aan.

In zijwaartse richting komen de aerosolen bij niemand verder dan een meter, waardoor een afstand opzij van anderhalve meter voldoende is. Voor orkestmusici is het van groot belang elkaar goed te kunnen horen. Daarom sprak klarinettist Christopher Corbett de hoop uit dat in ieder geval de musici binnen een stemgroep dichter bij elkaar kunnen gaan zitten.

Fluitiste Natalie Schwaabe tijdens de test

Het onderzoek bij de zangers leverde in grote lijnen hetzelfde resultaat op: goed afstand houden naar voren en

minder naar links of rechts. Grote druppels reiken niet zo ver en wolken aerosolen blijven meestal binnen een meter. Sommige zangers kwamen echter tot anderhalve meter, zodat een afstand van twee tot tweeënhalve meter wenselijk is. Opzij is een afstand van anderhalf tot twee meter voldoende. Overigens geldt voor beide groepen, zangers en blazers, dat de lucht voortdurend ververst moet worden. Daarzonder zou een opeenhoping van aerosolen kunnen ontstaan.

Er werd ook nog onderzocht of het zingen met chirurgische mondkapjes helpt. Zoals te verwachten was werden grote druppels volledig tegengehouden door de mondkapjes. Ook de uitgestoten hoeveel aerosolen nam flink af, maar een deel ontsnapte toch naar boven en opzij. Voor amateurkoren zou het zingen met mondkapjes een optie kunnen zijn, zei hoofdonderzoeker Echternach, zelf een goede zanger. Voor professionele koren vond hij het geen reële mogelijkheid, omdat zangers daar heel goed moeten kunnen articuleren en nuanceren.

Wagners theater in Riga gerenoveerd

Richard Wagner was van 1837 tot 1839 'Kapellmeister' aan het Deutsche Theater in Riga. Het gebouw bestaat nog steeds en werd een tijdje geleden overgedragen aan het Richard Wagnergezelschap in Riga. Het is de bedoeling het gebouw in het kader van het project 'Gesamtkunstwerk21' te renoveren en weer in gebruik te nemen. Voor de echte Wagnerfan een goede reden om te zijner tijd een uitstapje naar de mooie Letse hoofdstad te maken.

Op en onder het toneel in Bayreuth

Placido Domingo is een van de weinigen die in Bayreuth zowel op als onder het toneel heeft gestaan. Hij zong er Siegmund en Parsifal en dirigeerde in 2018 *Die Walküre*. Het Duitse blad *Das Opernglas* interviewde hem ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag en vroeg hem naar zijn ervaringen in Bayreuth. Domingo vertelde dat je als zanger het orkestgeluid als een soort ‘stalen gordijn’ ervaart. Je wordt omgeven door een ‘ongrijpbare krachtige klank’. Als dirigent sta je weer voor een andere opgave. Zo moet je bijvoorbeeld een ‘piano’ in het orkest iets sterker aanzetten dan gebruikelijk is, om ervoor te zorgen dat de zangers het orkest goed horen.

Zoals bekend is Domingo van tenor overgeschakeld naar bariton. Hij zegt dat hij in Bayreuth graag nog eens de rollen van Amfortas (Parsifal) of Wolfram (Tannhäuser) zou willen zingen. Maar ja, tachtig. Voorlopig bereidt hij zich wat Wagner betreft voor op het dirigeren van *Lohengrin* in Sint Petersburg.

Alagna heeft eindelijk zijn Lohengrin

In 2018 zou de Franse tenor Roberto Alagna in Bayreuth zijn debuut maken als Lohengrin maar op een laat moment zegde hij af. Volgens de website van *Die Welt* vanwege oververmoeidheid, onenigheid met Christian Thielemann of slechte voorbereiding. Alagna ontkende later de redenen die naar buiten waren gebracht over zijn afzegging, maar wilde zich in een interview met *Das Opernglas* daarover niet verder uitlaten.

Alagna als Lohengrin in Berlijn

Hoe dan ook, dik twee jaar later kreeg hij bij de Staatsoper in Berlijn een nieuwe kans zijn Wagnerdebuut te maken in een nieuwe productie van regisseur Calixto Bieito. Ook dit keer waren de goden hem niet gunstig gezind. Door de aangescherpte coronamaatregelen kon de première op 13 december 2020 alleen doorgaan in de vorm van een semi-live streaming op cultuurzender Arte. Hoe werd deze tweede belangrijke Wagnerpremière in het najaar (de eerste was *Die Walküre* bij de Deutsche Oper Berlin) ontvangen? Wisselend. *Die Welt* bleef mopperen, zoals ze al in de inleiding over Alagna hadden gedaan. Op de regie, op dirigent Matthias Pinscher en ook op

sommige zangers onder wie Alagna. “Heel sensationeel was zijn eerste Duitse rol nu niet bepaald”. Andere recensenten waren vriendelijker, maar juichend was eigenlijk niemand. Waarbij wel aangetekend moet worden dat de recensenten hun oordeel alleen konden vormen op basis van de televisieregistratie. Opvallend was wel dat vrijwel iedereen het Duits van Alagna prees. De voorstelling was ondanks de regie goed te begrijpen en goed te verstaan was de algemene opinie. Dat had onder meer te maken met het feit dat het koor achter op het toneel was geplaatst en het orkest tot veertig man was teruggebracht. “Wagner als kameropera” schreef *br-klassik*. Maar eigenlijk was het ook een heel authentieke uitvoering want tijdens de wereldpremière op 28 augustus 1850 in Weimar onder de leiding van Franz Liszt hadden er evenveel musici in de orkestbak gezeten.